

UOT 37.

İlham Heybətov
Azərbaycan dillər Universiteti
h.ilham@mail.ru

XARİCİ DİL KİMİ TƏDRİS OLUNAN ALMAN DİLİ DƏRSLƏRİNDƏ FİLMLƏRİN ROLUNA DAİR

Açar sözlər: *elektron mediya vasitələri, audio-vizual vasitələr, filmlər, mədəni, interkultural və ölkəşünaslıq aspektlər.*

Key words: *electronic media, audiovisual media, films, cultural, intercultural and regional aspects.*

Ключевые слова: *электронные средства массовой информации, аудиовизуальные средства массовой информации, фильмы, культурные, межкультурные и региональные аспекты.*

XX əsrin ortalarından başlayaraq audio-vizual mediya vasitələri istər şəxsi, istəsə də müəyyən peşə sahələrində ünsiyyət imkanlarını genişləndirməyə başlamışdır. Bu imkanlar özünü dilöyrənmə prosesində də doğrultmuşdur. XX əsrin 90-cı illərində texniki inkişaf və internet imkanlarının genişlənməsi xarici dil öyrənmələrə autentik materialın daha rahat əldə edilməsini rahatlaşdırmışdır. Biz bu məqaləmizdə alman dilinin xarici dil kimi tədrisində bu gün xüsusi əhəmiyyət kəsb edən audio-vizual vasitələrindən biri olan filmlərin roluna toxunmaq istərdik.

Ş.Balştedt qeyd edir ki, hal-hazırda biz başlıca olaraq vizual, eyni zamanda auditiv, toxunulmaqla duyula bilən, qoxu ilə bağlı informasiyalarla dolu olan bir dövrdə yaşayırıq [1, s. 4]. Bu informasiyalar isə heç də hamı tərəfindən düşüncəli şəkildə qəbul edilə bilmir. Onun fikrincə, diqqət insana məxsus məhdud bir resursdur ki, müəyyən informasiyalara gözün və qulağın yönəlməsi ilə özünü bürüzə verir. Beləcə, bizim gözümüz və qulağımız vasitəsilə qəbul edə bildiyimiz informasiyalar konseptual və düşüncəli şəkildə biliyə çevrilə bilir. Alman dili dərslərində də müəllim yaxşı qurulmuş dərs vasitəsilə tələbələrin diqqətini müəyyən mövzuya yönəldir. Ş.Balştedt diqqətin iki növünü – qeyri-iradi və iradi (ixtiyari) fərqləndirir [1, s.4]. Qeyri-iradi diqqət bizi gündəlik həyatımızda müşayət edən bir hissdır. Məsələn, insan ona məxsus olan bioloji hiss sayəsində, qəflətən parıldayan və yaxud hərəkət edən bir elementə diqqət yetirir. İradi diqqət zamanı isə fikir düşülmüş şəkildə müəyyən elementlərə və yaxud mövzulara yönəldilir.

Ş. Balştedt fikrincə, bu baxımdan iradi diqqət dərslərdə filmlərin tətbiqi vasitəsilə dilin öyrənilməsində mühüm rol oynaya bilər [1, s. 4].

T. Velke və R. Faystauer qeyd edirlər ki, uzun müddət dilöyrənmədə filmlərə ögey uşaq kimi yanaşmışlar [8, s. 429]. Onların fikrincə, son dövrlər filmlərin xarici dil dərslərində tətbiqi geniş vüsət almışdır.

T. Ley isə qeyd edir ki, bu gün filmlərin dünyanın bir çox ölkələrində xarici dil tədrisində mariginal rol oynayır [6, s. 108]. Bir çox müəllimlərin öz dərslərində filmlərdən istifadəsi müəyyən qədər mübahisəlidir və bu dərslərdə filmlərə baxış hec bir dəyərləndirmə və yaxud təhlil olmadan baş verir. Ancaq T. Ley hesab edir ki, xarici dil öyrənmədə filmlərin rolu böyükdür və müəllimlər buna düzgün diqqət yetirməlidirlər. Xarici dil dərslərində filmlərin mühüm əhəmiyyət kəsb etməsi ilə bağlı fikirlərini o, aşağıdakı şəkildə göstərir [6, s. 109]:

– gənc insanların filmlərə marağı böyükdür və dərslərdə filmlər ilə iş tələbələrə motivasiyanı yüksəldir;

– filmlər ilə iş tələbələrin görmə və öyrənmə vərdişlərini yaxşılaşdırır.

Belə ki, insan ətraf aləmi 70-80% vizual, 13% isə audial olaraq dərk edir;

– filmlər tələbələrə emosiya ilə bağlı dünyanı dərk etməni mümkün edir;

– filmlər reallığı sinif otağına gətirməyə kömək edir;

– filmlər fiktiv olmasına baxmayaraq real təsir bağışlayan ünsiyyəti göstərir;

– filmlər zamanı və cəmiyyəti əks etdirir;

– müxtəlif supraseqmental və paralingvistik məlumatlar ötürülür;

– filmlər interkulturel baxışın genişlənməsində yardımçı olur.

İ. Şverdtfeqer xarici dil dərslərində tətbiq olunan vizual mediya vasitələrinin əhəmiyyətini aşağıdakı kimi ümumiləşdirmişdir [3, s. 1202-1203]:

– vizual mediya vasitələri tələbələrin müvafiq materiala qarşı diqqətini oyadır və onun üzərində cəmləşdirir. Bu cür vasitələr tələbələrin emosiyalarına yönəlir və onların danışıq prosesində motivasiya rolunu oynayırlar.

– vizual mediya vasitələri öyrənilən dilin danışıq və yazılı tərəfləri arasında əlaqə yaradır. Onlar naməlum şifahi və yazılı mətnləri aydınlaşdırmaq imkanına malikdirlər.

– vizual mediya vasitələri yazılı və yaxud danışıq dilinin regional və sosial xüsusiyyətlərini aydınlaşdırmağa imkan verir.

– jestlər, üz cizgiləri və bədən dili öyrənilən xarici dilin ayrılmaz hissəsi kimi çıxış edən vizual mediya vasitələrinin köməkliyi ilə aydınlaşır.

– vizual mediya vasitələr mnemonik kömək qismində çıxış edirlər, yəni onlar tələbələrin yaddaş imkanlarını yaxşılaşdırır və onların xarici dildə

öz şifahi və yazılı fikirlərini ifadə etmə bacarığını dəstəkləyir. Bu vasitələr eyni zamanda öyrənilən dilin anlama bacarığını da asanlaşdırır.

– vizual mediya vasitələri söz ehtiyatının genişlənməsinə də xidmət edir.

– vizual mediya vasitələri xarici dil öyrənilməsi prosesinin hər bir səviyyəsində tətbiq edilə bilər.

G.Helbiq və diərləri qeyd edirlər ki, alman dili dərslərində qarşıya qoyulan məqsəd üçün uyğun və münasib olan filmlərin xüsusiyyətləri seçim, onlarla iş və onlara fərdi yanaşma zamanı nəzərə alınmalıdır [2, s. 1098]. Bu müəlliflər bu zaman aşağıdakıları nəzərə almağı məsləhət görürlər. [2, s. 1098]:

– “asta” rahat filmlər;

– ölkəşünaslıq baxımından mümkün qədər obyektiv filmlər;

– öz şəxsi mövqeyini, kreativ yanaşmanı mümkün edən səhnələr;

– dil baxımından “uyğun” filmlər;

– qısa hissələrə bölünən ən çox 15 dəqiqəlik filmlər.

Dinləyib anlama tapşırıqlarında olduğu kimi, filmlə bağlı tapşırıqları da üç istiqamətdə işləmək olar, yəni filmə baxışdan əvvəl, baxış zamanı və baxışdan sonra.

Biz bu məqaləmizdə konkret çalışmalar əsasında filmlərin alman dili dərslərində tətbiqi ilə bağlı addımlara toxunmaq istərdik. Film üzərində bu formada iş ilə bağlı biz aşağıdakı nümunələri göstərə bilərik. Qeyd etmək istərdik ki, nümunələrlə bağlı biz *Aspekte/neu Mittelstufe Deutsch* dərslərinə müraciət etmişik.

1. Filmə baxışdan əvvəl. Bu zaman tələbələrin qarşısına müxtəlif suallar qoyula bilər:

Filmin başlığı, film ilə bağlı plakat, filmdən götürülmüş konkret ton, filmdən olan müəyyən sitat əsasında filmin məzmunu haqqında danışmaq. Məsələn [5, s. 70],

Funsport – Surfen auf der künstlichen Welle

1a Welche Freizeitaktivitäten kann man in einem Park in einer Großstadt unternehmen?
Sammeln Sie im Kurs.

b Was verbinden Sie mit der Sportart Surfen?
Notieren Sie zu zweit.

die Welle, -n

surfen

Film qəhrəmanlarının şəkilləri, adları, təsvir edilmiş məkan və yaxud zaman informasiyalarından çıxış edərək tələbələr öz fikirlərini ifadə edə bilərlər. Məsələn [5, s. 102],

2a Sehen Sie das Foto an. Beschreiben Sie das Aussehen der beiden Männer. Welchen Beruf üben die beiden wahrscheinlich aus?

b Lesen Sie den Info-Text. Was bedeutet der Begriff „Wanderschaft“?

Was in früheren Jahrhunderten in Handwerksberufen üblich war, machen heute nur noch wenige junge Handwerker: Die Gesellen – so heißen Handwerker, wenn sie ihre Lehrzeit mit einer Prüfung abgeschlossen haben – gehen auf Wanderschaft. Während dieser Zeit, die auch „Wanderjahre“ oder „Walz“ genannt wird, arbeiten sie an verschiedenen Orten und sammeln in unterschiedlichen Betrieben Berufserfahrung.

Bu tapşırıqda tələbələr filmə baxışdan əvvəl verilmiş şəkil əsasında filmə hansı mövzudan söhbət getdiyi ilə bağlı öz gümanlarını ifadə etməlidirlər.

Sonda bütün əldə edilən informasiyalar plenumda, söz kirpisi və s. formada müzakirə edilə bilər. Məsələn [5, s.70],

1a Welche Freizeitaktivitäten kann man in einem Park in einer Großstadt unternehmen? Sammeln Sie im Kurs.

b Was verbinden Sie mit der Sportart Surfen? Notieren Sie zu zweit.

Verilən tapşırıq əsasında isə tələbələr filmə baxışdan əvvəl mövzu ilə bağlı öz fikirlərini ifadə edə bilərlər.

2. Filmə baxış zamanı. Bu zaman tələbələrin qarşısına müxtəlif suallar qoyula bilər:

Bəzən film mövzuları və onların qəhrəmanları mürəkkəb olduğu üçün, filmə baxış zamanı tələbələrin qarşısına konkret müşahidə tapşırıqları qoymaq olar. Belə ki, baxışdan sonra müəyyən film qəhrəmanları daha dəqiq

təsvit etmək üçün, ayrı-ayrı tələbələr fikirlərini konkret şəxslərin üzərinə cəmləyə bilirlər. Məsələn [5, s.38],

2a Bilden Sie Gruppen und entscheiden Sie sich für eine Familie. Sehen Sie den Film noch einmal. Was erfahren Sie über die Familie? Machen Sie Notizen zu den Familienmitgliedern und zu ihrem Zusammenleben.

b Stellen Sie „Ihre“ Familie vor und vergleichen Sie die drei Familien im Kurs.

Familie Leupelt

Mutter Renate
Ich bin die Chefin im Haushalt. Anschaffen kann ich nur meinem Mann etwas. Meine Tochter sagt, „Lass mein Zeug in Ruh.“ Ich kann's aber nicht. Ich gehe hoch und mache so einige Handgriffe.

Vater Herbert
Auf eine Art möchte ich meine Freiheit haben. Ich hätte ganz gern, wenn die beiden zwei Straßen weiter wohnen würden.

Tochter Angelika, 46
Zu Hause bin ich das kleine Kind, das Befehle entgegennimmt und sich nach den Regeln richtet, ob's mir passt oder nicht.

Enkel Maximilian

Familie Zeisig

Mutter Evi
Ich mag halt alles geordnet. Da hat der Robert überhaupt kein Interesse dran. Wahrscheinlich haben wir ihn zu sehr verwöhnt.

Vater Reinhold

Sohn Robert, 32
Meine Mutter macht eigentlich komplett alles. Das ist doch verdammt schön.

Freundin Nicole
Aber es ist immer die Mama im Spiel. Die Mama ist immer da, Mama, Mama, Mama!

Digər bir tapşırıq isə tələbələrin filmin müəyyən bir hissəsinə səssiz olaraq baxması və burada baş verənlər haqqında öz gümanlarını bildirməsi ola bilər. Məsələn [5, s.118],

1a Sehen Sie die erste Sequenz des Films ohne Ton. Was vermuten Sie: Worum geht es in dem Beitrag?

b Sehen Sie die Sequenz nun mit Ton. Waren Ihre Vermutungen richtig?

Digər bir tapşırıq isə, müxtəlif sıralama, çox variantlı tapşırıq, mətnin və yaxud şəkillərin ardıcıl düzülməsi, filmdə işlədilən ifadələrin izahının tapılması, fikirlərin mətnə uyğun olub-olmaması, filmə dair sualların cavablandırılması formasında verilə bilər. Məsələn [5, s. 22,54,86],

3a Sehen Sie die zweite Filmsequenz. Machen Sie Notizen zu den folgenden Punkten:

- Wie sind die Eltern auf Lottas Hochbegabung aufmerksam geworden?
- Wie haben die Eltern darauf reagiert? Wie haben sie sich gefühlt?
- Welche Folgen hat die Hochbegabung für Lotta?

5 Im Film haben Sie diese Wendungen gehört. Ordnen Sie die Erklärungen zu.

1. am Ball bleiben	a öffentlich bekannt werden
2. etwas unter einen Hut bringen	b eine Sache aktiv weitermachen
3. das Sagen haben	c verschiedene Tätigkeiten oder Meinungen gut miteinander verbinden
4. ans Tageslicht kommen	d Entscheidungen treffen und sie durchsetzen

1

b Sehen Sie die erste Filmsequenz und bringen Sie die Informationen über den Versuch in die richtige Reihenfolge. Vergleichen Sie dann mit einem Partner / einer Partnerin.

- ___ A In den Bechern ist immer das gleiche Getränk, es hat nur jeweils eine andere Farbe.
- ___ B Das ist der Beweis: Was wir sehen, ist stärker als das, was wir schmecken.
- 1 C Im Geschmackslabor testet man, wie unsere Augen mitentscheiden, ob etwas schmeckt oder nicht.
- ___ D Im Versuch probieren Kinder deshalb aus drei Bechern ein Getränk.
- ___ E Für die Lebensmittelindustrie ist das Ergebnis wichtig: Die Farbe muss zum Lebensmittel passen, sonst lehnen die Verbraucher das Produkt ab.
- ___ F Das Kind findet, dass das grüne Getränk wie Waldmeister schmeckt. Und Waldmeister ist grün.
- ___ G Der Forscher vermutet: Wenn wir ein Lebensmittel sehen, haben wir auch eine Erwartung daran, wie es schmeckt.

3. Filmə baxışdan sonra. Bu zaman tələbələrin qarşısına müxtəlif suallar qoyula bilər. Bu zaman filmin ayrı-ayrı hissələri və ya tam filmin özü bağlı həm yazılı həm də şifahi tapşırıqlar işlənə bilər:

6 Wie stellen Sie sich Lottas Leben als Jugendliche und als junge Erwachsene vor? Wählen Sie zu zweit oder in Gruppen einen Textanfang und schreiben Sie ihn zu Ende.

5. Mai
Gestern New York, heute Tokyo ... Ein Leben ohne meine Geige – das kann ich mir nicht vorstellen ...

Lokales _____ April 2020

Mit 15 Jahren schon an der Universität

München. Die jüngste Studentin

Liebe Carola,
vielen Dank für deine E-Mail! Tut mir leid, dass ich erst jetzt antworte ... Aber du weißt ja, ich habe seit Kurzem einen neuen Job als ...

Belə ki, tələbələr baxdıqları filmin ardını özləri tamamlaya bilər. Məsələn [5, s. 87],

Eyni zamanda tələbələr baxdıqları filmi səhnələşdirə bilərlər. Məsələn [5, s. 23],

8 Drei Jahre später: Sybille und Daniel planen den nächsten Tag. Spielen Sie eine kleine Szene am Esstisch.

Müəllimlərin tapşırığı əsasında tələbələr filmdə gördükləri qəhrəmanlara e-mail, məktub və yaxud filmdəki mövzu ilə bağlı məqalə yazı bilərlər. Məsələn [5, s. 71],

5 Schreiben Sie für eine Reisezeitschrift einen Artikel über Sport- und Freizeitmöglichkeiten in Ihrer Region und präsentieren Sie ihn im Kurs.

Beləliklə, sonda belə qənaətə gəlmək olar ki, xarici dil dərslərində filmlərin tətbiqinin daha səmərəli olması üçün film üzərindəki işi daha sisteməlik təşkil etmək və aparmaq vacibdir. Filmlərin dərslərdə baxışının təşkil edilməsi tələbələrə təkcə dilöyrənmədə deyil, həmçinin onların estetik zövqünün və interkultural baxışlarının inkişaf etdirilməsinə kömək etməlidir.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat

1. Ballstaedt S. Kognition und Wahrnehmung in der Informations-und Wissensgesellschaft, Konsequenzen gesellschaftlicher Veränderungen für die Psyche. In: Kübler H. et al.: Wissensgesellschaft. Neue Medien und ihre Konsequenzen. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2004, 689 S.
2. Deutsch als Fremdsprache. Ein internationales Handbuch / hrsg. von Gerhard Helbig u a., Berlin; New York: de Gruyter (Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft, Band. 19.2, 2001, S. 777-1720
3. Deutsch als Fremd-und Zweitsprache. Ein internationales Handbuch, Herausgegeben von H. Krumm, Ch. Fandrych, B. Hufeisen, Cl. Riemer, 2. Halbband, Walter de Gruyter GmbH & Co. KG, Berlin/New York: 2010, S. 1073-1894
4. Hieronimus M. Visuelle Medien im DaF-Unterricht .Materialien Deutsch als Fremdsprache, Band 90, Universitätsverlag Göttingen, 2014, 438 S.
5. Koithan U., Sieber T. et al. Aspekte neu B1 plus. Mittelstufe Deutsch. Lehrbuch mit DVD, Klett-Langenscheidt Verlag, München: 2014, 192 S.
6. Lay T. Film und Video im Fremdsprachenunterricht. Eine empirisch quantitative Erhebung zur didaktisch-methodischen Implementierung filmspezifischer Arbeit im universitären Deutschstudium Taiwans. Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht Didaktik und Methodik im Bereich Deutsch als Fremdsprache 14:1, 2009, S. 107-153.
7. Sass A. Filme im Unterricht – Sehen(d) lernen. Fremdsprache Deutsch Heft – Sehen(d) lernen, Zeitschrift für die Praxis des Deutschunterrichts, 36, Hueber Verlag, 2007, S. 5-13
8. Welke T., Faistauer R. Film im DaF/DaZ-Unterricht. De Cruyter, Info DaF, 44(2–3), 2017, S. 429–434

Ilham Heybatov

Summary

To the role of films in German lessons as a foreign language

In the technological and electronic image era, the cognitive activity of the learners is essentially shaped by the dominance of imagery. In many areas of life of youngsters, the influence and relevance of audiovisual media are steadily increasing. The present article deals with the use of audiovisual media and films in particular in teaching German as a foreign language considering the reception habits of the young learners. Bringing in TV series and films into classrooms make a change in knowledge and have benefits considering the factors like geographical distances (in online classes), as well as linguo-cultural, intercultural aspects. This article explores the extent to which working with films is actually implemented in DaF-teaching.

Ильхам Гейбатов

Резюме

О роли фильмов на уроках немецкого языка как иностранного

В эпоху технологий и электронных изображений познавательная деятельность учащихся в основном определяется доминированием образов. Во многих сферах жизни молодежи неуклонно возрастает влияние и актуальность аудиовизуальных медиа. Настоящая статья посвящена использованию аудиовизуальных средств и фильмов, в частности, в обучении немецкому языку как иностранному с учетом привычек восприятия учащимися. Внедрение телесериалов и фильмов в классы меняет знания и дает преимущества, учитывая такие факторы, как географическое расстояние (в онлайн-классах), а также лингвокультурные и межкультурные аспекты. В этой статье исследуется, в какой степени работа с фильмами фактически реализована в преподавании немецкого языка как иностранного.

Rəyçi: ped.f.d., dos. Q.Axundova

Redaksiyaya daxil olma: 28.09.2021

Təkrar işlənməyə göndərilmə: 12.10.2021

Çapa qəbul olunma: 8.10.2021